

Gingelom: Erosiebestrijding en waterbeheersing

Datum laatste aanpassing 5 maart 2018

Omschrijving

De voorbije decennia werd de gemeente Gingelom vaak getroffen door water- en modderoverlast. Sinds het eind van de jaren '80 en begin van de jaren '90 heeft Gingelom dan ook belangrijke investeringen gedaan om de knelpunten op te lossen. In 2002 werd, via de oprichting van het samenwerkingsverband met Sint-Truiden, Nieuwerkerken, Geetbets, Herk-de-Stad en de Watering van Sint-Truiden een nieuwe aanzet gegeven om de water- en modderproblematiek grensoverschrijdend, gecoördineerd en brongericht aan te pakken. In 2009 werd via nauwe samenwerking tussen de provincie en de watering van Sint-Truiden het "Provinciaal Steunpunt Land & Water" opgericht. Het Provinciaal Steunpunt Land & Water is het aanspreekpunt voor gemeenten en particulieren en heeft als zetel de Watering van St.-Truiden.

De strijd tegen water- en modderoverlast is misschien de concrete aanleiding voor al de realisaties, maar de strijd voor schoon water in een evenwichtig systeem is het ultieme doel van het beleid. De oplossing voor de water- en modderoverlast moet worden gezocht in een aangepast land- en waterbeheer, prioritair in de bovenstroomse gebieden. Het verhaal van remediëring begint vanaf het moment dat de druppel de grond raakt.

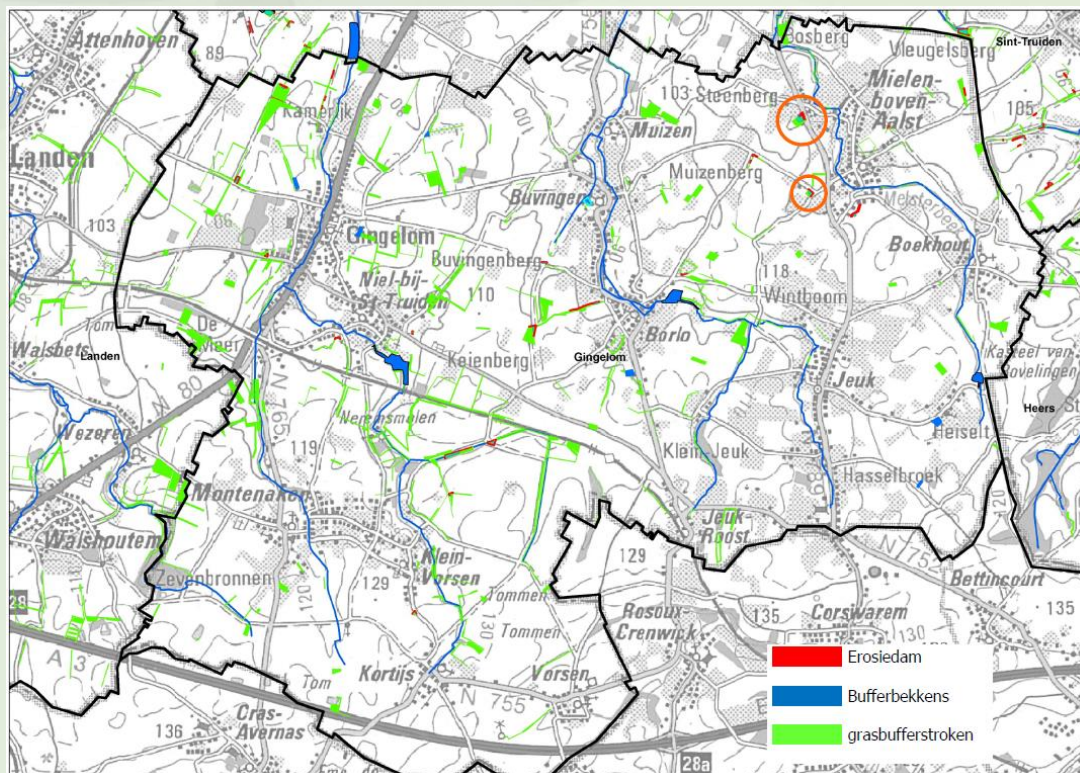

Fig. 1: plattegrond Gingelom met uitgevoerde ingrepen

De Vlaamse overheid stimuleert gemeenten om de water- en modderproblematiek op een planmatige en integrale manier aan te pakken. Als één van de eerste gemeenten in Vlaanderen beschikt Gingelom over een goedgekeurd waterbeleids- en erosiebestrijdingsplan. In deze plannen worden concrete maatregelen voorgesteld m.b.t. het oplossen of voorkomen van water- en modderoverlast. In het erosieplan van Gingelom zijn ongeveer 150 ha grasbufferstroken en ongeveer 100 aarden damconstructies voorzien. Dat het niet louter blijft bij mooie plannen alleen, bewijzen de talrijke realisaties van de voorbije jaren (zie bovenstaande overzichtskaart)! De komende jaren worden nog gelijkaardige projecten uitgevoerd.

De oplossingen voor water- en modderproblematiek kunnen we categoriseren in:

- grootschalige ingrepen in de valleien
- kleinschalige ingrepen in de ruilverkaveling
- ingrepen op perceelniveau

Grootschalige ingrepen zoals de wachtbekkens “Pulleveld” te Niel en “Oppumveld” te Borlo bevinden zich in de beekvalleien. Deze kunnen elk 30 000 m³ water bufferen en moeten respectievelijk Niel, Gingelom-centrum en Borlo beschermen tegen wateroverlast.

Na de grootschalige ingrepen in de valleien werd het pilootproject “kleinschalige ingrepen in de ruilverkavelingsgebieden ter bestrijding van water en modderoverlast in Gingelom” opgestart i.s.m. de Vlaamse Landmaatschappij. Er werden kleinere wacht- en bezinkingsbekkens aangelegd, opvanggrachten gemaakt en bijkomende afwateringsbuizen aangelegd. Met deze projecten werd een eerste aanzet gegeven van een meer brongerichte aanpak van de water- en modderproblematiek. Deze kleinschalige ingrepen hebben ondertussen hun nut bewezen maar ook zij losten nog niet alle problemen op.

Bij voorkeur worden de problemen zo hoog mogelijk stroomopwaarts aangepakt. Sinds de goedkeuring van het erosiebesluit (07-12-2001) kunnen brongerichte, op de akker zelf dus, problemen gesubsidieerd worden aangepakt. Grasbufferstroken, grasbanen, aarden-dam constructies, strodammen en dammen uit gehakseld hout maar ook niet-kerende bodembewerking en directe inzaai kunnen in belangrijke mate bodemerosie beperken.

Een recent uitgevoerde maatregel zijn de erosiedammen aangelegd in een zijweg van de Borlostraat te Mielen-Boven-Aalst. Hier zijn 2 L-vormige dammen aangelegd in cascade. Ter hoogte van de opwaartse dam is het wegdek van de veldweg aangepast zodat het modderwater naar de bovenste dam wordt geleid. Het water wordt via knijpleidingen langzaam doorgelaten, de meegevoerde grond kan bezinken en het water bezorgt geen overlast meer. Samen kunnen deze dammen 5 400 m³ water bufferen uit een toestroomgebied van +/- 100 hectare.

Inspiratie/aanleiding

In de strijd tegen water- en modderoverlast waren er in Mielen-Boven-Aalst meerdere knelpunten opgenomen in het erosiebestrijdingsplan. Ter hoogte van het kruispunt van de Borlostraat en de Borgwormsesteenweg was er reeds een kleine erosiebuffer. Bij onweders in de zomer van 2014 bleek deze buffer te klein te zijn en werd duidelijk dat er bijkomende maatregelen nodig waren.

Fig. 2: hoek van zijweg Borlostraat, Mielenstraat en Borlostraat staat blank net na hevige regenbuien (2014)

- Gelet op de voorspelde klimaatsveranderingen is het te verwachten dat de hoeveelheid water die in de nabije toekomst zal moeten opgehouden worden, eerder zal toe- dan afnemen. Daarom is het belangrijk voldoende ruimte voor water vrij te houden in de valleien.
- Studies tonen ook aan dat bij de meerderheid van de toekomstscenario's erosie toeneemt. Zowel de hoeveelheid erosie bij een regenbui zal toenemen als het aantal evenementen waarbij erosie optreedt (zie artikel van Evrard in Catena 2007).

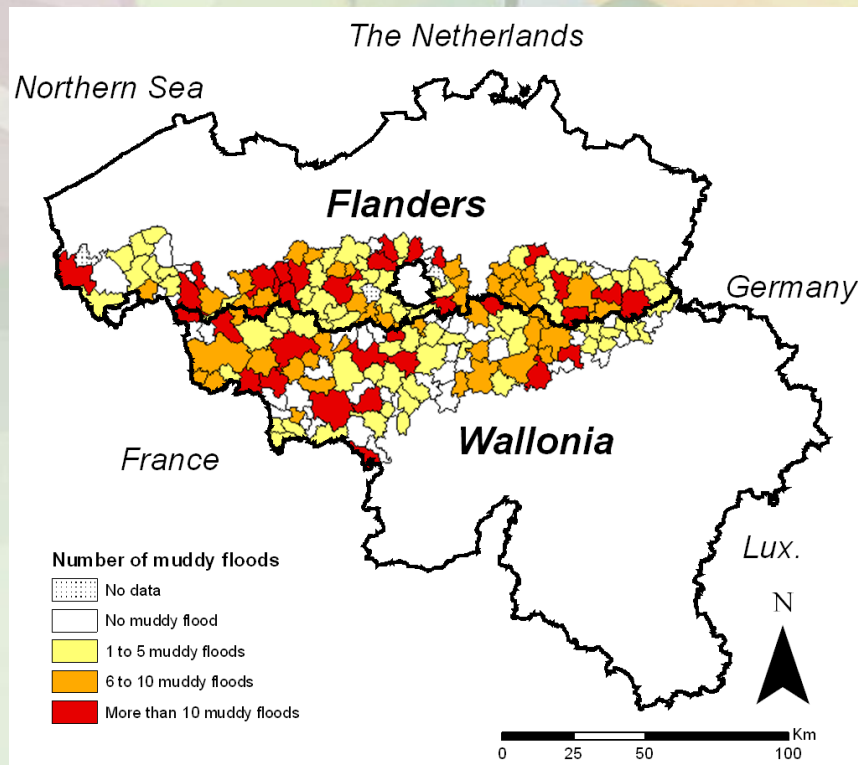

Fig. 3: voorkomen van modderoverlast over een periode van 10 jaar (1995-2004 voor Vlaanderen)

Betrokkenen

Gemeente Gingelom, steunpunt Land en water, Watering van Sint-Truiden, Provincie Limburg, Vlaamse overheid.

Timing

- Gestart juni 2017, ingebruikname begin 2018.

Communicatie

- infotekst op de website van de gemeente Gingelom
- infotekst over de werken in de gemeentelijke infokrant
- infobord bij de uitgevoerde werken met info over de werking van de buffer

Resultaten

- Water- en modderoverlast in de dorpskom van Mielen-Boven-Aalst en ter hoogte van het kruispunt met de Borgwormsesteenweg wordt vermeden
- De waterloop wordt minder vervuild door sediment en de hieraan gebonden nutriënten en residu's van bestrijdingsmiddelen
- De kans op schade aan waterzuiveringsinstallaties wordt verkleind
- Het dichtslibben van wachtbekkens, waterlopen en rioleringen wordt tegengegaan, wat leidt tot minder grote hoeveelheden ruimingsspecie
- Een kosten-baten analyse van erosiebestrijding toont aan dat elke euro voor erosiebestrijding dubbel en dik terug verdiend wordt (zie bijlage)

Financieel

- Maatregelen die gekaderd worden in het erosiebesluit, zoals grasstroken, grasbanen, damconstructies (aarde, stro of gehakseld hout) worden gesubsidieerd: 75% door de Vlaamse overheid en 15% door de provincie. De resterende 10% wordt betaald door de gemeente.
- De kleinschalige ingrepen in de ruilverkaveling, zoals de bezinkingsbekkens worden niet gefinancierd via het hierboven vermelde subsidiebesluit van de Vlaamse Overheid. Hier zijn de financiële middelen vrijgemaakt via de ruilverkaveling. In de praktijk leidde dit ertoe dat 70% gefinancierd werd door de VLM, 20% door de provincie en 10% door de gemeente. De gemeente stond ook in voor het merendeel van de kosten voor de onteigeningen.

type	project	kostprijs	financiering	
grootschalige ingrepen in de vallei	Wachtbekken Oppumveld te Borlo	+/- 4 miljoen euro	Subsidiebesluit Polders en Wateringen	75 % Vlaamse overheid 15% Provincie Limburg 10% gemeente Gingelom
	Wachtbekken Pulleveld te Niel			
Ingrepen op perceelsniveau	Erosiebuffer Mielen-Boven-Aalst	206 276,01 euro	Erosiebesluit	75 % Vlaamse overheid 15% Provincie Limburg 10% gemeente Gingelom
	Grasstroken, damconstructies zie overzichtskaart	764 626,32 euro	Erosiebesluit	
Kleinschalige ingrepen in de ruilverkaveling	Bezinkingsbekkens in Gingelom, Jeuk, Buvingen en Niel	+/- 1 miljoen euro	geen subsidiebesluit	70% Vlaamse Landmaatschappij 20% Provincie Limburg 10 % gemeente Gingelom
	Opvanggrachten in Gingelom en Niel.			

Mogelijke financiële en inhoudelijke ondersteuning

- Van maatregelen die gekaderd worden in het Erosiebesluit wordt 75 % gesubsidieerd door de Vlaamse overheid.
Behalve subsidies voor de erosiebestrijdingswerken, voorziet de Vlaamse overheid via het erosiebesluit ook subsidies voor de opmaak van een gemeentelijk erosiebestrijdingsplan en voor de werking van de erosiecoördinator: www.lne.be/subsidies-en-ondersteuning-voor-lokale-besturen-erosiebesluit
- Het erosiebesluit kan ook aangesproken worden wanneer een erosiemaatregel wordt uitgevoerd op landbouwgrond. Bij gras en bufferstroken is er een vergoeding voor de pachter (jaarlijkse vergoeding van 0,16 euro/m²). Wanneer er ook een structurele maatregel wordt uitgevoerd (bv. aanleg van een aarden dam), dan is er ook een vergoeding voor de eigenaar (eenmalige vergoeding van 0,5 euro/m²). Deze contracten worden meestal opgesteld voor een periode van 20 jaar.
- Via het provinciale subsidiereglement “betreffende de subsidiëring van werken aan waterlopen en wachtbekkens” subsidieert provincie Limburg verbeteringswerken aan onbevaarbare waterlopen en de aanleg van wachtbekkens
- Ondersteuning van de uitvoering van de werken door de Watering van Sint-Truiden, het Provinciaal Steunpunt Land & Water en door de erosiecoördinator.

Sterke punten

- Er wordt voorzien in een open (tijdelijke) waterberging zodat fauna en flora hiervan kunnen meeprofiteren.
- Doordat alle grond afkomstig van de uitgegraven erosiepoelen gebruikt kan worden voor de aanleg van de damconstructies, is de grondbalans nul. Er moet dus geen grond aan- of afgevoerd worden.
- Deze ingrepen vragen weinig beheer en zijn dus onderhoudsvriendelijk.
- De erosiepoelen en damconstructies werden ontworpen met zachte hellingen, hierdoor kunnen dieren gemakkelijk in en uit de poel.

Tips

- Om in aanmerking te komen voor subsidies voor erosie maatregelen moet de gemeente een erosiebestrijdingsplan opstellen waarin de erosieknelpuntgebieden in kaart worden gebracht. De locatie van de erosiebestrijdingswerken moet gelegen zijn in een erosieknelpuntgebied. Ook het verwerven van de gronden valt hieronder.
- Vele kleinschalige ingrepen zijn duurzamer dan enkele grootschalige ingrepen, hierbij wordt de voorkeur gegeven aan bovenstroomse ingrepen.

Voorbeelddocumenten

- Artikel in infoblad Gingelom
- Document “Elke euro voor erosiebestrijding wordt dubbel en dik terug verdiend”
- Brochure “Anders omgaan met land en water”

Contact:

Dirk Schalenborgh gemeente Gingelom, dirk.schalenborgh@gingelom.be, T 011 88 04 79

Watering van Sint-Truiden en Provinciaal Steunpunt Land & Water, info@land-en-water.be, T 011 86 36 62

Fig. 4: Foto van de aangelegde erosiebuffer (werken nog niet afgerond)